

начальных классов.

Ключевые слова: пути формирования компетентности, компетенция, математические компетентности, будущие учителя начальных классов, младшие школьники.

Abstract. The notions of “competence approach”, “competence”, “competence”, “key competencies”, “substantive competencies”, “mathematical competencies” have been analyzed in the article. It is determined that competence forms the basis of qualification of a graduate of any educational institution. The competence of the future teacher of primary school is considered by us as an ability to implement a competent approach in the education of junior pupils. The structure of competencies is established: knowledge; the ability to use this knowledge; evaluation - of yourself, of the world, of your place in the world, of concrete knowledge, of the necessity or indifference to your activity, as well as of the method of its acquisition or use.

It has been established that one of the ways of forming professional competences for future primary school teachers is the interdisciplinary connection of all academic disciplines from the curriculum of teacher training in the direction 013 “Primary education”. It has been established that mathematical competence is a personal entity that characterizes the student's ability to create mathematical models of environmental processes, apply the experience of mathematical activity during solving educational-cognitive and practically oriented tasks necessary for self-realization of students in a changing world. Mathematical competence is defined by us as the ability to see and apply mathematics in real life, to understand the meaning and method of mathematical modeling, the ability to construct a mathematical model, to explore its mathematical methods, to use the obtained results.

Key words: ways of formation of competence, mathematical competence, future teachers of primary school, junior schoolchildren.

Стаття надійшла до редакції 5.03.2018

**Ж. Г. Стельмашук
А. П. Панчук**

ПРОБЛЕМА ДИСЦИПЛІНОВАНOSTІ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті обґрунтовано поняття «дисциплінованість». Доведено, що із прийняттям Концепції Нової української школи проблема дисципліни та дисциплінованості не втратила своєї актуальності, а проактивний підхід до дисципліни та впровадження правил було визнано важливими складовими ефективного управління класом.

Схарактеризовано рекомендації щодо створення правил та їх

реалізації на практиці. Виділено принципи реагування на незначні порушення відповідно до Концепції Нової української школи.

З'ясовано, що проактивний підхід до дисципліни, який передбачає єдність поведінкових аспектів, безпеки та вольових зусиль особистості, а також упровадження нових правил, сприятиме вихованню дисциплінованості як морально-вольової якості особистості.

Ключові слова: дисциплінованість, шкільна дисципліна, особистість, нова українська школа, Концепція «Нова українська школа», проактивний підхід до дисципліни, правила для учнів.

Постановка проблеми. У Концепції Нової української школи (2016) наголошено на необхідності виховання «цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення; патріота, з активною громадянською позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення» [3].

Серед ключових принципів педагогіки партнерства у Новій українській школі, які сприятимуть вихованню такої особистості, названо розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків) і соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей). У цьому контексті переосмислення підходу до забезпечення шкільної дисципліни та виховання дисциплінованості як якості особистості є очевидним.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Спроби здійснити аналіз окремих аспектів проблеми виховання дисциплінованості особистості за останні кілька років знаходимо у працях О. Гончарової, Є. Ільїна, С. Кривцової, С. Самаріної, Ж. Стельмашук, Р. Рогожнікової, А. Яворського та ін.

Мета статті – висвітлити особливості підходу до розуміння та виховання дисциплінованості, забезпечення шкільної дисципліни у контексті Концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літератури з педагогіки та історії педагогіки дав змогу констатувати такий факт: зміст поняття «дисциплінованість» та вимоги до шкільної дисципліни завжди визначалися особливостями суспільно-політичного та соціокультурного життя, основними ідеями розвитку освіти.

Так, у 40-х роках ХХ ст. дисциплінованість розглядалася як складова виховання комуністичної моралі, що «передбачала ввічливість і культуру поведінки, а також уміння учня керувати своїми потребами, емоціями та поведінкою». При цьому поняття «дисциплінованість» певною мірою ототожнювалося зі «свідомою дисципліною» і було нерозривно пов'язане з певним підкоренням учнів встановленому порядку та вимогам [7].

На сучасному етапі дисциплінованість є морально-вольовою і водночас соціальною якістю особистості. Так, у психології під

дисциплінованістю розуміють «вольову якість особистості, що проявляється і як короткочасний процес, і як стан, завдяки якому людина діє відповідно до законів, норм і правил, належить до вольових навичок і формується за їх законами, перетворюючись на звичку у вищій формі» [6, с. 34-35]; у соціальній психології – це «соціально-психологічна якість особистості, що являє собою відносно стійку структуру, яка містить мотиваційні, пізнавальні, емоційні та інші компоненти: позитивне ставлення до обов'язків, почуття відповідальності за свою поведінку, знання цілей і завдань діяльності та взаємовідношень людей, уміння керувати собою відповідно до вимог, навички і звички дотримання встановленого порядку» [4, с. 68-69].

Відомий психолог Є. Ільїн зазначає, що «дисциплінована поведінка передбачає дотримання певного порядку, організованості, витримки. Зважаючи на це, «дисциплінованість має моральну забарвленість і відображає ставлення людини до загальноприйнятих норм поведінки». Він відзначає, що завдяки дисципліні поведінка людини носить впорядкований характер, забезпечуючи діяльність соціальних організацій. Дисципліну науковець поділяє на внутрішню (самодисципліну), дисципліну з міркувань користі, а також дисципліну з примусу. Внутрішня дисципліна передбачає глибоке засвоєння людиною норм, що регулюють її поведінку, формування почуття відповідальності. Така дисципліна спрямована на те, що чинити необхідно саме так, а не інакше. Внаслідок цього людина відчуває потребу дотримуватися норм поведінки, а у випадку їх недотримання відчуває докори сумління, почуття провини, втрачає самоповагу. Дисциплінована поведінка веде до формування дисциплінованості як риси особистості, в основі якої – потреба і вміння відповідально ставитися до поставлених завдань. Психологічною основою дисциплінованості є звичка стримувати власні бажання, підкорювати свою поведінку необхідності» [2, с. 162-163].

В Українському педагогічному енциклопедичному словнику знаходимо таке тлумачення дисциплінованості: «Якість особистості, яка включає звичку до дисципліни, витримку, внутрішню організованість, відповідальність, готовність і звичку підкорятися власним цілям (самодисципліна) і соціальним установкам. Виховання дисциплінованості як однієї з моральних рис особистості включає: усвідомлення учнями норм і правил дисципліни; виховання навичок і звичок дисциплінованої поведінки; організацію їхньої щоденної практичної дисциплінованої поведінки (чіткий режим і педагогічно грамотна організація навчання, праці, дозвілля); формування вольових рис» [1, с.126].

Таким чином, дисциплінованість є важливою складовою, яка внутрішньо спрямовує особистість діяти так, а не інакше в кожному окремому випадку, визначає її поведінку в різноманітних ситуаціях та пов'язана з її вольовими якостями.

Із прийняттям Концепції Нової української школи проблема

шкільної дисципліни та дисциплінованості не втратила своєї актуальності. Так, проактивний підхід до дисципліни та впровадження правил було названо важливими складовими ефективного управління класом, що передбачає створення такого середовища, в якому діти почуваються комфортно, радісно та безпечно, де заохочуються гуманні моделі поведінки.

Відповідно до проактивного підходу про дисципліну можна говорити за умови взаємоповаги учнів та вчителя, відповідального їх ставлення до завдань, коли вчитель і діти піклуються один про одного, дбають про речі. Допустимим при цьому є незначний шум на заняттях, оскільки творчий процес уможливорює це. До незначних порушень дисципліни можна віднести гойдання на стільці, викрикування вголос, часті відволікання, що пояснюється особливостями розвитку дітей. При цьому агресія, бійки, залякування та цькування названо серйозними порушеннями поведінки на уроці, що потребують психолого-педагогічного втручання.

У випадках, коли діти порушують дисципліну, педагогові варто нагадати їм про те, що вони разом ці правила приймали та заохотити виправити свою поведінку. Наприклад, якщо клас прийняв правило «Слухати, коли говорять інші», а хтось із дітей розмовляє, коли говорить учитель, він може зауважити: «Зараз моя черга говорити, а ваша – слухати». Якщо діти продовжують розмовляти, вчитель може запропонувати їм вийти з класу, але робити це слід хоча і твердо, але не різко: «Ви зможете повернутися до класу, коли будете готові слухати» [5].

Крім того, педагоги нової української школи повинні володіти трьома принципами реагування на порушення: зберігати гідність своїх учнів; не переривати навчальний процес; розмовляти з дітьми спокійно та зрозуміло.

Слід зазначити, що правила для учнів у школі протягом XX ст. чітко визначали режим, особливості організації праці та відпочинку, вказували на межі дозволеного та припустимого в поведінці.

Аналіз Концепції Нової української школи та навчально-методичного посібника «Нова українська школа: poradnik dla vchytelja» засвідчив, що правила для учнів не було відкинуто, однак змінився підхід до їх розробки, впровадження та умов дотримання. Ідея побудована на розумінні того, що дисциплінованість є інтегральною морально-вольовою якістю особистості, що стає результатом виховання свідомої дисципліни і визначається як дія стримувального начала у вчинках особистості. Отже, простежуються поведінкові аспекти, безпека дитини, вольові зусилля особистості, а також повага до неї. Саме цей підхід, на нашу думку, уможливило реалізацію на практиці рекомендацій психологів та педагогів щодо виховання дисциплінованості як внутрішньої якості людини, від якої залежить її поведінка.

У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа:

порадник для вчителя» зазначено: «Правила для учнів – це позитивні висловлювання, що окреслюють принципи поведінки учнів у класі. Вони сприяють вирішенню етичних проблем, що можуть виникати у навчальному закладі» [5, с. 199]. Правила демонструють очікування щодо поведінки учнів: «Коли на дітей покладається відповідальність за власний вибір і прийняття рішень, які впливають на клас, вони розуміють необхідність правил. Ці правила не є довільними або відірваними від дійсності. Вони спрямовують індивідуальні вчинки на досягнення користі для сієї спільноти... В ній ідеться не про те, чого не потрібно робити, а про те, що необхідно робити».

Важливо, щоб діти розуміли, що правила, як і закони, створені для забезпечення людей, для захисту їх індивідуальних прав і свобод, слугують дороговказами щодо відповідної поведінки.

Особливістю нового підходу є те, що правила створюють спільно вчитель та учні на плакаті, розміщують у класі на видному місці. Це зумовлене тим, що «коли учні беруть участь у процесі створення правил, у них виникає почуття причетності до спільної справи. Вірогідніше, що діти виконуватимуть привила, які вони створили самі, аніж підкорюватимуться правилам, нав'язаним іншими» [5, с. 200].

Після того, як правила класу узгоджені та записані, педагогові рекомендується звертати увагу на виконання цих правил дітьми, аби заохотити їх моделювати свою поведінку відповідним чином.

У посібнику знаходимо таку рекомендацію щодо створення правил: «Для того, щоб розпочати процес створення правил класу, педагогам необхідно навести приклади коротких, стислих позитивних висловлювань, наприклад: «Ходити у класі спокійно», «Слухати, коли хтось говорить», «Класти матеріали на місце» та ін.» [там само, с. 200]. Правила можуть бути і такими: «Старанно вчитися», «Не бігати по класу», «Підтримувати порядок», «Жити дружно», «Чути з першого разу», «Поважати один одного», «Вчасно приходити», «Дотримуватися тиші» та ін.

Серед інших рекомендацій – розумна кількість правил, їх влучний зміст, необхідність пояснення, демонстрації та навчання кожному правилу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналіз психолого-педагогічної літератури та Концепції Нової української школи дає змогу дійти визначити, що проблема шкільної дисципліни та виховання дисциплінованості не втратила своєї актуальності, а набула нового розвитку у світлі завдань нової української школи.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні виховання дисциплінованості учнів у взаємодії батьків та педагогів у новій українській школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. й виправ. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Ильин Е. П. Психология воли / гл. ред. Е. Стrogанова. СПб: Питер, 2002. – 288 с.
3. Концепція нової української школи: Рішення колегії МОН України від 27.10.2016 №10. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
4. Крысько В. Г. Словарь-справочник по социальной психологии. – СПб.: Питер; М.; Нижний Новгород; Воронеж, 2003. – 416 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
6. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. 2-изд., перераб. и доп. М.: Высш. шк., 1984. – 174 с.
7. Стельмашук Ж. Г. Трансформація змісту поняття «дисциплінованість» у психолого-педагогічній літературі (40-ві роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень*: зб. матеріалів наук.-методолог. семінару. Київ : [ДНІПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. – С.23-24.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedia]. 2-he vyd., dopov. y vyprav. Rivne: Volynski oberehy, 2011. 552 s. (in Ukrainian).
2. Il'in E. P. Psihologija voli [Psychology of Will] / gl. red. E.Stroganova. SPb: Piter, – 2002. – 288 s. (in Russian).
3. Kontseptsiiia novoi ukrainskoi shkoly [The Concept of the New Ukrainian School]: Rishennia kolehii MON Ukrainy vid 27.10.2016 No 10. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (in Ukrainian).
4. Kry's'ko V.G. Slovar'-spravochnik po social'noj psihologii [Dictionary-guide to Social Psychology]. SPb.: Piter; M.; Nizhnij Novgorod; Voronezh 2003. 416 s. (in Russian).
5. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School: a Guide for the Teacher] / Pid zah. red. Bibik N. M. K.: TOV “Vydavnychyi dim “Pleiady”, 2017. 206 s. (in Ukrainian).
6. Platonov K.K. Kratkij slovar' sistemy psihologicheskikh ponjatij [Brief Dictionary of Psychological Concepts]. 2-izd., pererab. i dop. M.: Vyssh. shk. 1984. – 174 s. (in Russian).
7. Stelmashuk Zh. H. Transformatsiia zmistu poniattia “dystsyplinovanist” u psykhologo-pedahohichnii literaturi (40-vi roky XX st. – pochatok

XXI st.). [The Transformation of the Notion “Discipline” in Psychological-pedagogical Literature (40-s of the 20-th century. – beginning of the 21-st century). Suchasni vymohy do orhanizatsii ta provedennia istoriko-pedahohichnykh doslidzhen: zb. materialiv nauk.-metodoloh. seminaru. Kyiv : [DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho], 2017. – S.23-24. (in Ukrainian).

Аннотация. В статье уточнено толкование понятия «дисциплинированность» в психолого-педагогической литературе.

Выяснено, что с утверждением Концепции Новой украинской школы проблема школьной дисциплины и дисциплинированности не потеряла актуальности, а проактивный подход к дисциплине и внедрению правил были названы важными составляющими эффективного управления классом.

Обосновано, что правила для учеников не были отвергнуты, однако изменился подход к их разработке, внедрению и соблюдению. Охарактеризованы рекомендации по созданию правил и их реализации на практике, которые демонстрируют ожидания относительно поведения учащихся и обеспечивают их осознанное соблюдение. Выделены принципы реагирования на незначительные нарушения, которые являются допустимыми, согласно Концепции Новой украинской школы.

Сделан вывод, что проактивный подход к дисциплине, который предполагает единство поведенческих аспектов, безопасности и волевых усилий личности, а также внедрение новых правил, будет способствовать воспитанию дисциплинированности как нравственно-волевого качества личности.

Ключевые слова: дисциплинированность, школьная дисциплина, личность, Новая украинская школа, Концепция «Новая украинская школа», проактивный подход к дисциплине, правила для учащихся.

Abstract. The interpretation of concept “discipline” in psychological and pedagogical literatures is revealed in the article. It was found out that with the adoption of the Concept of the New Ukrainian School, the problem of school discipline and discipline did not lose relevance, and a proactive approach to discipline and the introduction of rules were called important components of effective class management.

It has been substantiated that the rules for students was not rejected, however, the approach to their development, implementation and compliance is transformed. The recommendations on the creation of rules and their implementation in the practice that are demonstrate of expectations for the student’s behavior and ensure their informed compliance are characterized. The principles of respond to minor of violations that are valid according in the concept of a New Ukrainian school are offered.

It is concluded that a proactive approach to discipline that involves the unity of the behavioral aspects, security and willpower of the personality, as well as the implementation of the new rules will be contribute to the discipline as moral-volitional qualities of personality.

Key words: discipline, school discipline, personality, the New Ukrainian school, the Concept of “New Ukrainian school”, a proactive approach to discipline, rules for students.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018

Т. С. Ціпан

СУТНІСТЬ І НАУКОВІ ВИЗНАЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ АКМЕОЛОГІЯ

Анотація. У статті розглядаються етапи розвитку акмеології: латентний, номінальний, інкубаційний, інституційний. Аналізуються поняття та змістовна сутність акмеології як науки про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей. Акцентується увага на специфіці акмеології, яка полягає в дослідженні всього життєвого та професійного шляху особистості, розгляді її одночасно психологічному і соціально-професійному аспектах. Досліджуються суспільна значущість та завданнях акмеології; характеризуються критерії значущості «акме»: суспільно, об'єктивно значущі, особистісні, індивідуальні.

Ключові слова: акмеологія, етапи, життєвий та професійний шлях людини, проблема вдосконалення людини.

Постановка проблеми. В умовах реформування вітчизняної освіти нагальною є проблема пошуку інноваційних підходів, що модернізують процеси не лише соціального, а й педагогічного характеру. При цьому ефективність інноваційних процесів підвищиться за рахунок орієнтації в цьому контексті на найвищий рівень досконалості особистості, її *акме*.

Мета статті – схарактеризувати етапи розвитку акмеології, проаналізувати її поняття та змістовну сутність, розглянути наукові позиції вчених щодо визначення ролі та місця акмеології як науки про закономірності вищих досягнень у цілісному розвитку людини.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. На сьогодні сучасними зарубіжними та вітчизняними вченими розглядаються різні аспекти акмеологічної теорії і практики. Зокрема, визначення наукового апарату акмеології: об'єкт, предмет, мета, завдання, методологічні засади (К. Альбуханова-Славська, А. Бодаєв, А. Гусев, А. Деркач, В. Зазикіна, Н. Кузьміна, Л. Лаптев, І. Семенов); соціоакмеологічна орієнтація вищої освіти (Т. Молодиченко, О. Понукалін); андрагогічні проблеми акмеології